

Brondocument C-District

Gemeente Haarlem, 3DMZ en MAAK Haarlem

03 september 2021

Inhoud

1	Inleiding & Aanleiding.....	3
2	Geschiedenis & Huidige situatie	4
2.1	Waarderpolder	4
2.2	C-District	4
2.3	MAAK	4
2.4	3DMZ	5
3	Relevante kaders.....	6
3.1	Ontwikkeling: energietransitie en klimaatbestendigheid	6
3.2	Economische Visie Haarlem.....	6
3.3	Convenant Waarderpolder 2021-2025.....	7
3.4	Haarlem Circulair 2040	8
4	Uitleg bij onderwerpen.....	9
5	Ambitie	11

1 Inleiding & Aanleiding

In 2020 is de *Economische Visie Haarlem* vastgesteld en het *Convenant Waarderpolder 2021-2025*) afgesloten tussen overheid en bedrijfsleven. Hierin zijn ambities geformuleerd om innovatie aan te jagen en de transitie naar de circulaire economie te versnellen. Met het door ontwikkelen van de innovatie hub op het MAAK-terrein wordt hieraan een belangrijke bijdrage geleverd. Op het voormalige Spaarnelands terrein is sinds 2014 een levendig gebied ontstaan waarin ambitieuze en innovatieve ondernemers een plek hebben gevonden om te kunnen groeien.

Dit brondocument is samen met bedrijven van het MAAK-terrein, MAAK en 3D MakersZone, opgesteld en geeft meer duidelijkheid aan wat wordt vertaan onder een innovatie hub en betekenis aan diverse onderwerpen die hier mee samenhangen. Daarnaast geeft het een omschrijving van de ontwikkeling van het MAAK-terrein, een toelichting op de bedrijven en geeft het een beeld van de mogelijkheden en ambities voor de doorontwikkeling van dit gebied naar een toekomstbestendige innovatie hub.

2 Geschiedenis & Huidige situatie

Het voormalige terrein van Spaarnelands, nu onderdeel van MAAK terrein en 3DMZ (foto 1935)

2.1 Waarderpolder

De Waarderpolder is het grootste bedrijventerrein van Zuid-Kennemerland en de banenmotor van Haarlem. Op 2,5 km² zijn ruim 1100 bedrijven gevestigd. Hier verdienen zo'n 14.500 mensen hun brood, bijna een kwart van de werkgelegenheid in de stad. Een bedrijf in de Waarderpolder telt gemiddeld ruim 14 arbeidsplaatsen. Twee prijzen won de Waarderpolder. Beste herstructureringsproject in de Metropoolregio Amsterdam (in 2015) en de Award Beste Geherstructureerde Bedrijventerrein van Nederland 2009-2011 (in 2009). Niet gek voor een meer dan 100 jaar oud industriegebied dat er in de jaren 90 vervuild, verloederd en nagenoeg afgedankt bij lag. Doorslaggevend voor het winnen van beide prijzen was de verregaande samenwerking in de Waarderpolder in de vorm van Parkmanagement.

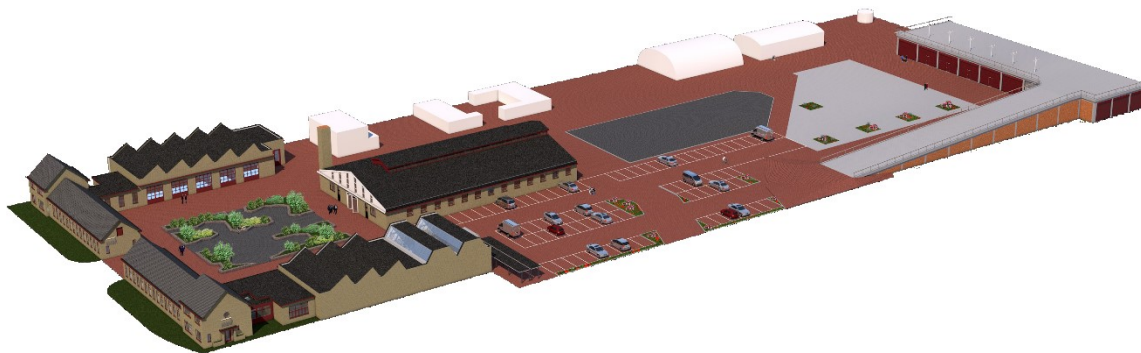
2.2 C-District

Het C-District is een innovatie hub, een netwerk van samenwerkende partijen waarvan het knooppunt landt in de zuidwesthoek van de waarderpolder. Een initiatief om innovatie en kennisintensieve werkgelegenheid op het gebied van circulaire economie, innovatieve maakindustrie en digitalisering aan te jagen. Het C-District richt zich op zowel groeiende ondernemers (fase: 'market-ready' & toepassingsgerichte innovaties) als het grotere MKB dat wil innoveren, mogelijk in nieuwe samenwerkingsvormen met andere ondernemers en kennisinstellingen. Het C-District richt zich op huidige ondernemers uit de regio alsook nieuwe vestigers met een stevige *Research & Development* – component (R&D).

Het C-District wordt een springplank: het is goed als succesvolle ondernemers doorgroeien naar andere plekken binnen de regio – dit komt het profiel van een succesvolle locatie alleen maar ten goede. De opbrengst is tweeledig: naast het genereren van hoogwaardige werkgelegenheid zal het gebied een nieuw en duurzaam visitekaartje zijn voor Haarlem, zowel in de regio als op nationaal niveau.

2.3 MAAK

MAAK Haarlem huisvest sinds 2014 op het voormalige terrein van Spaarnelands ondernemers binnen de innovatieve en circulaire maakindustrie. Naast het werven en selecteren van de ondernemers richt MAAK Haarlem zich op het beheren, onderhouden en verbeteren van terrein en gebouwen. Ook wordt veel georganiseerd omtrent aan samenwerking, kennisontwikkeling, ondersteuning en gemeenschappelijke communicatie. Dit met de gemeente afstemde concept heeft geresulteerd in een community van elkaar versterkende bedrijven in een inspirerende en inclusieve omgeving. In 2021 biedt MAAK onderdak aan 35 ondernemers en er zijn 75 personen werkzaam. Inmiddels zijn diverse bedrijven doorgegroeiend naar andere locaties in de regio.

Figuur 1: Status MAAK Terrein 2020

2.4 3DMZ

Samen met MAAK is 3DMZ (3D Makers Zone) een van de eerste bewoners van het voormalig Spaarnelandenterrein.

3DMZ is een innovatief bedrijf gespecialiseerd in industrieel 3D-printen met daaraan gerelateerde complementaire digitale technologieën. Met organisaties, bedrijven en onderwijs- en kennisinstellingen wordt versneld geïnnoveerd richting verdere digitalisering van de economie. Ideeën en concepten komen direct tot leven en worden uitgewerkt tot prototypes, pilots en eindproducten.

Met innovatieprogramma's voor bedrijven wordt ervaring opgedaan rondom businessmodellen die je direct kan toepassen. Via live events halen bedrijven, organisaties en onderwijsinstellingen kennis op en wordt het netwerk versterkt. In samenwerking met externe partijen worden vraagstukken rondom innovatie en digitalisering opgepakt. De 3DMZ wordt landelijk gezien als leidend in 21st Skills programma. Met werkgevers en onderwijs instellingen wordt gewerkt aan metrokaarten voor werknemers die digital skills nodig hebben. Dit Skills lab - Smart Makers Academy -ontvangt provinciale en landelijke ondersteuning.

Tenslotte zijn 2 Smart Industry Fieldlabs aanwezig, waarin experimenteren en implementeren centraal staan. Bouwlab R&Do faciliteert voor de bouw in Nederland een experimenteerterein met nieuwe technologieën. Hierin wordt o.a. samengewerkt met TU Delft, Bouwend Nederland en vele bouwers. 3DMZ heeft zelf net als Bouwlab een Smart Industry fieldlab status gekregen van het MINEZK. Daarmee staan we in de regio bovenaan als het gaat om Industry 4.0 ontwikkelingen. Er zijn slecht 4 fieldlabs in Noord Holland waarvan de helft dus in Haarlem. Dit verzekert ons van veel aandacht. Dat alleen al draagt bij aan C-District.

3 Relevante kaders

3.1 Ontwikkeling: energietransitie en klimaatbestendigheid

De energietransitie gaat voor grote veranderingen zorgen. Het Klimaatakkoord van Parijs en de Klimaatzaak Urgenda, die de overheid verplicht om in 2020 25% minder broeikasgassen uit te stoten dan in 1990, vragen om versnelling van de transitie. Haarlem heeft de ambitie om klimaatneutraal te zijn in 2030 en aardgasvrij in 2040. Beide opgaven bieden economisch kansen ook uitdagingen vanuit arbeidsmarkt- perspectief. Waar mogelijk worden initiatieven en vraagstukken over energietransitie en klimaatbestendigheid verbonden aan innovatie clusters zoals beschreven in de EVH.

3.1.1 Missiegedreven onderzoeks- en innovatiebeleid

De huidige missiegedreven innovatiestrategie van Nederland lijkt op die van de Europese Unie. De kern is dat ondersteuning voor onderzoek en innovatie gekoppeld is aan belangrijke maatschappelijke transformaties. Voor het C-District is met name de eerste missie 'energietransitie en duurzaamheid' relevant. Hierin zijn de doelstellingen opgenomen over terugdringen van CO₂, mobiliteit en klimaatneutrale industrie. Ook circulaire economie heeft een belangrijke plek: in 2030 is de doelstelling een halvering van het grondstoffengebruik om in 2050 volledig circulair te zijn.

Projectinitiatieven die direct een bijdrage kunnen leveren aan deze doelstellingen hebben een grotere kans voor financiële ondersteuning vanuit Nederlandse of de Europese middelen.

3.2 Economische Visie Haarlem

De in [xx] door de Raad vastgestelde Economische Visie Haarlem (EVH) biedt een belangrijk kader voor dit ontwikkelplan. De belangrijkste doelstellingen samengevat:

- Groei werkgelegenheid en het creëren van ruimte hiervoor
- Verbetering aansluiting arbeidsmarkt met meer aandacht voor kennisintensieve werkgelegenheid
- Duurzame en circulaire economie door versnelling van innovatie.

In de EVH is dit vertaald in de volgende Actielijnen:

Ruimte

- Intensiveren werkgebieden en vergroten kwaliteit (groen, voorzieningen, bereikbaarheid)
- Versterken economische structuur door ruimte te bieden aan hub vorming (economische hotspots), proeftuinen en broedplaatsen, gericht op toegepaste innovatie

Talent

- Bij het aantrekken van nieuwe werkgelegenheid inzetten op kennisintensieve banen.
- Versterken binding van studenten en jong talent met de stad en het bedrijfsleven, en zorgen dat de beschikbare kennis en kunde in Haarlem blijft en wordt benut.

Innovatie

- Voorrang geven aan innovaties die focussen op sociale en maatschappelijke uitdagingen.
- De samenwerking tussen bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden te stimuleren om innovatie op gang te brengen en aan te trekken.
- Versterken innovatieve clusters op circulaire en duurzame economie en technologie.

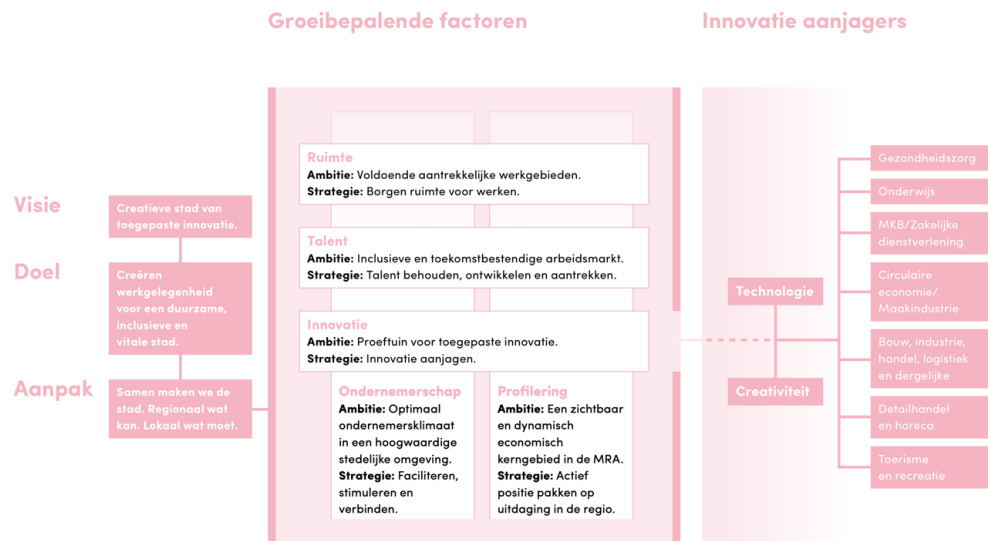
Ondernemerschap & Samenwerking

- Aantrekken van kennisintensieve bedrijvigheid
- Stimuleren ondernemerschap en publiek-private samenwerking: we zetten in op het behouden van bestaande bedrijven, faciliteren hen in hun groei, stimuleren startups en trekken nieuwe bedrijvigheid aan.
- We zijn een betrouwbare en goede partner voor het bedrijfsleven. We faciliteren hen zo goed mogelijk bij hun ontwikkeling, vanuit de idee dat zij de meeste werkgelegenheid bieden.

- Daarnaast richten we ons actief op de sterke en kansrijke sectoren voor Haarlem en op innovatieve concepten.
- Gerichte acquisitie: Bij het aantrekken van nieuwe werkgelegenheid zetten we in op kennisintensieve (stuwende) bedrijven in de kansrijke sectoren.

Profilering

- Actieve profilering Haarlem als werkstad: versterking samenwerking westkant MRA
- Haarlem positioneren als *creatieve stad van toegepaste innovatie*

Figuur 2: Economische Visie Haarlem

3.3 Convenant Waarderpolder 2021-2025

Een belangrijk richtinggevend kader is het nieuwe Convenant Waarderpolder 2021-2025. Hierin kan het Ontwikkelplan concreet bijdragen aan de hoofdprioriteiten: **innoveren, intensiveren en verduurzamen.**

Innovatie: “De Waarderpolder als proeftuin voor toegepaste innovatie”

- Versterken de samenwerking tussen onderwijs- en kennisinstellingen en ondernemers en benutten de Waarderpolder als proeftuin voor toegepaste innovatie op het gebied van circulaire economie, digitalisering (ict) en technologie.
- Stimuleren economische hotspots zoals proeftuinen en broedplaatsen, gericht op toegepaste innovatie.

Intensiveren: “Het bieden van meer vestigingsmogelijkheden voor werkfuncties door de bestaande ruimte in Waarderpolder Haarlem Business Park te intensiveren”

- Verruiming van de bebouwingsmogelijkheden. De gemeente voert haar publiekrechtelijke taak uit om dit mogelijk te maken. Het bedrijfsleven en ontwikkelaars/ vastgoedeigenaren wordt opgeroepen om van zoveel mogelijk economische activiteit per m2 te realiseren. Ingezet wordt op de realisatie van stapelbare werkfuncties.

Verduurzamen

- Bestaande bedrijfshuisvesting moet worden verduurzaamd.
- alle geschikte daken van de bedrijven in Waarderpolder Haarlem Business Park benutten voor het plaatsen van zonnepanelen en zo veel mogelijk energie lokaal gebruiken.
- Duurzame herontwikkeling en renovatie van particuliere terreinen en gebouwen
- Gemeente en bedrijven werken samen om grondstoffen in de keten te houden en reststromen van bedrijven te verminderen.
- Zorgen voor voldoende ruimte voor waterberging en vlotte afvoer van water bij hevige regenval.
- Een kwalitatief betere openbare ruimte en omgeving en het verminderen van hittestress door middel van vergroening.

3.4 Haarlem Circulair 2040

Het C-District en de doorontwikkeling van het MAAK-terrein sluiten goed aan bij de volgende doelstellingen uit het programma Haarlem Circulair 2040:

- In 2040 moet Haarlem een volledig circulaire stad zijn (geen uitval, geen afval);
- Een benadering waarin bedrijven, en de maakindustrie in het bijzonder, een belangrijke rol spelen in de transitie naar een circulaire stad;
- Het stimuleren van innovatie en nieuwe technieken voor productie en ontwerp om het gebruik van grondstoffen te beperken;
- Het faciliteren van toegepaste innovaties (hetgeen bijdraagt aan bijvoorbeeld een duurzame woningproductie in Haarlem en de regio);
- Inspelen op de kansen van de circulaire economie, zoals het creëren van nieuwe en extra werkgelegenheid.

4 Uitleg bij onderwerpen

Verschillende 'ruimtelijke concepten gerelateerd aan innovatieagenda's:

Innovatiedistrict

Vaak binnenstedelijk gelegen (bijv. herontwikkeling), goed bereikbaar gebied, met een mix van bedrijvigheid (qua sectoren, omvang en leeftijd) kennisinstellingen, werk-, woon-, recreatie- en winkelmogelijkheden en voorzieningen, hetgeen leidt tot een ecosysteem van innovatie, dat het voortbrengen van ideeën faciliteert en commercialisering daarvan bevordert.

Een innovatiedistrict heeft de kernelementen:

- a. Economische assets (bedrijven, instellingen, organisaties)
- b. Fysieke assets: ruimte, infrastructuur en innovatie faciliterende gebouwen
- c. Netwerk assets: relaties, incubator programma's, gedeelde faciliteiten

Campus / Science park

Exact ruimtelijk begrensd gebied waarin onderzoekers van kennisinstellingen en bedrijven intensief met elkaar samenwerken op het gebied van R&D en innovatie, met als magneet een manifeste kennisdrager (bijv. universiteit, academisch ziekenhuis). Voorbeeld: Amsterdam Science Park

Kennishub / Innovatiehub

Samenwerkingsverband tussen bedrijven, kennisinstellingen en/of onderwijs rondom een specifiek thema, meestal gekoppeld aan een fysieke locatie als uitvalsbasis. Bijv. Bouwlab

Living/Field Lab

Fysieke 'onderzoeksomgeving', waar onderzoek en ontwikkeling (*Research & Development* - R&D) en innovatie worden geïntegreerd en getest o.b.v. co-creatie (field labs) en participierend design (met o.a. gebruikers, inwoners). Bijvoorbeeld: Corona Fieldlab experimenten.

Cluster

Begrensd geografisch gebied waarin triple helix-partijen (onderwijs- kennisinstellingen-overheden) in bepaalde sectoren/ technologie-domeinen intensief samenwerken op het gebied van innovatie, export, opleidingen, start-ups, etc. Voorbeeld: Brainport

Kenniswerkgelegenheid / Stuwende werkgelegenheid

Kenniswerkgelegenheid betreft werkzaamheden waarbij de inzet van kennis de grootste factor is en niet het produceren. Door het toepassen van kennis is innovatie mogelijk en dit leidt weer tot verbeterde producten en diensten.

Stuwende werkgelegenheid betreft werkgelegenheid waarbij bedrijven autonoom opereren en voor hun productie niet afhankelijk zijn van de hoeveelheid lokaal of regionaal aanwezige consumenten.

Om de werkgelegenheidsdoelstelling uit de EVH te halen zal er met name ingezet moeten worden op een extra groei van de stuwende werkgelegenheid. Daarnaast beschikt Haarlem over relatief veel theoretisch geschoold talent wat de stad aantrekkelijk maakt voor kennisintensieve werkgelegenheid die momenteel te weinig aanwezig is.

Circulaire Economie

Een kringlooeconomie of circulaire economie is een economisch en industrieel systeem waarin geen eindige grondstofvoorraden worden uitgeput en waarin reststoffen volledig opnieuw worden ingezet in het systeem. De energie voor een zuivere kringlooeconomie dient afkomstig te zijn van hernieuwbare bronnen, met name zon en wind. Dit in navolging van het natuurlijke systeem. Het tegenovergestelde van de kringlooeconomie is de lineaire economie, waarbij eindige grondstofvoorraden worden uitgeput en, na gebruik, als onbruikbaar afval in het milieu terechtkomen.

Aangezien een ideale kringlooeconomie niet zonder meer te verwezenlijken is, wordt het ook wel gedefinieerd als een systeem dat:

- de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en het Herstellend Vermogen van natuurlijke hulpbronnen als uitgangspunt neemt,

- waardevernietiging in het totale systeem minimaliseert en
- waardecreatie in iedere schakel van het systeem nastreeft.

Waar het C-District zich meer op gaat richten – en wat in de toekomst steeds belangrijker gaat worden – is de uitdaging om productieprocessen met steeds minder (primair) materiaal te realiseren. Dat kan door beter ontwerp, nieuwe productiemethoden, maar ook door niet alle benodigde product direct te produceren.

Co-creatie

Een manier om de maatschappelijke inbedding van innovatie te integreren in het onderzoeks- en innovatieproces is co-creatie. Co-creatie is eigenlijk een mooi woord voor samenwerking. Het betekent dat naast onderzoekers en technologieontwikkelaars ook eindgebruikers, professionals, bedrijven, overheden, toezichthouders, burgers en/of maatschappelijke partijen een actieve rol krijgen in het agenderen én het mee-ontwikkelen van innovatieve oplossingen die praktisch toepasbaar zijn en bijdragen aan de missie.

Smart Industry

Smart Industry of ook wel *Industry 4.0* is de naam voor een trend van automatisering en gegevensuitwisseling die gebruikt wordt bij industriële fabricagetechnieken. Het bestaat uit autonome cyber-fysieke productiesystemen, Internet of things (IoT), cloud computing en systemen die ons denkproces deels of volledig kunnen overnemen (cognitieve computing).

Smart Industry of Industry 4.0 maakt wat men noemt een "smart factory". Binnen deze slimme fabrieken, worden machines gekoppeld en uitgelezen, zodat er een goed inzicht kan worden verkregen in wat er werkelijk in de fabriek gebeurt en de processen sneller kunnen worden geoptimaliseerd.

5 Ambitie

Missie:

In de zuidwesthoek van de Waarderpolder, op en rond het MAAK-terrein, het realiseren van een toekomstbestendige innovatieve hub waar samen met betrokken partijen, technologische projecten worden (door)ontwikkeld op het gebied van circulariteit en duurzaamheid, door het bieden van een toegankelijke proeftuin aan het regionale bedrijfsleven. De gemeente draagt in ieder geval de eerste 10 jaar actief bij aan het (door)ontwikkelen, uitbouwen, organiseren en borgen van de hub.

Focus:

- Circulaire economie, innovatieve maakindustrie, smart industry, digitalisering
- Maatschappelijke vraagstukken (gezonde economie, circulariteit, klimaat adaptie)
- Het creëren van nieuwe bedrijfsactiviteiten en werkgelegenheid
- Innovaties die gericht zijn op schaalbare ontwikkelingen met impact
- Bedrijven uit Haarlem/de regio/MRA (kennis wel landelijk en mondiaal)
- Doelgroepen als innoverende MKB, Development afdelingen van bedrijfsleven, startups, kennisinstellingen

Ambities:

1. Groei van inclusieve en toekomstbestendige werkgelegenheid
  - a. Kennisintensieve banen combineren met maak-industrie
  - b. Intensiveren werkgebied en vergroten kwaliteit
  - c. Aantrekken van talent, kennis en kunde
  - d. Versterken economische structuur
  - e. Kennisintensieve banen combineren met maak-industrie
  - f. Behouden van talent, kennis en kunde
  - g. Beschermd leerplekken creëren
2. Vergroten aantrekkelijkheid gebied door clustering kennis en realiseren Versterken netwerkfunctie
  - a. Stimuleren samenwerking bedrijven, onderwijs, overheid en kennisinstellingen
  - b. Faciliteren uitwisselen en creëren van kennis en innovatie
  - c. Laagdrempelig experimenteren mogelijk maken
3. Verstevigen fysieke faciliteiten
  - a. Aanbod van aantrekkelijk en laagdrempelig werklocaties voor doelgroep
  - b. Realiseren van onderscheidende fysieke faciliteiten voor doelgroep
  - c. Duurzame omgeving om te werken, te ontmoeten en te creëren
  - d. Flexibiliteit die inspeelt op bedrijfsontwikkeling
  - e. Vormgeven van een nieuw werklandschap
4. Actieve profilering en positionering innovatiehub (richting het bedrijfsleven)
  - a. Marketing & acquisitie
  - b. Evenementen en bijeenkomsten
  - c. Rode loper aanpak: actief accountmanagement & ontzorgen bedrijven